

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВИХ НОРМ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОДЕРЖАННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ

Правовий порядок стверджується як один з перших і найбільш значущих інститутів цивілізованого суспільства, який покликаний здійснювати соціальне впорядкування життєдіяльності індивідів, їх груп і спільнот за допомогою специфічних властивостей і можливостей права [5, с. 132].

Соціальна регламентація впорядковує реальне життя, тому виникнення і здійснення правового порядку виступає як закономірність суспільного розвитку, адже будь-яка безсистемність, стихія зачіпають інтереси як суспільства, так і особи.

Значний внесок у дослідження проблем теорії правопорядку внесли відомі зарубіжні вчені, зокрема: С. Алексеев, А. Венгеров, М. Бердяєва, І. Бентам, В. Борисов, М. Вебер, Г. Гегель, І. Кант, Д. Керимов, М. Коркунов, О. Лейст, Є. Лукашева, Г. Мальцев, В. Нерсесянц, Ф. Тарановський, Є. Трубецький, Л. Явич тощо.

Важливі аспекти аналізу правового порядку були предметом досліджень сучасних вітчизняних дослідників, зокрема: М. Козюбри, А. Крижанівського, П. Недбайла, Н. Оніщенко, Н. Панаріної, В. Сіренка та ін.

Проте, на сьогодні існують питання щодо правового порядку, які мають важливе практичне значення, зокрема, дослідження норм права, які мають бути реалізованими шляхом правомірної поведінки, що є передумовою правопорядку у суспільстві.

В юридичній науці існує ряд понять, які тим чи іншим чином пов'язані із здійсненням правових приписів у поведінці, діяльності суб'єктів права. Йдеться про такі поняття, як правореалізація (реалізація норм права), здійснення права (норм права), дія права, правове регулювання, правомірна поведінка, законність, правопорядок.

На думку Є. Трубецького, право є порядок, що регулює відносини окремих осіб у людському суспільстві; правовий порядок має на меті запровадження миру між людьми. Право – це об'єктивний порядок, що регулює відносини людей у суспільстві [11, с. 5].

Правовий порядок – мета і результат існування права. Саме право закріплює моделі належної поведінки, межі свого впливу на суспільні відносини, окреслюючи сферу, в якій можливий правопорядок. Право регламентує прийоми, способи і засоби впливу на поведінку суб'єктів. Отже, право закріплює систему заходів з установаження та підтримання правопорядку і виступає організаційною юридичною передумовою останнього [4, с. 522].

Здійснення права не повинно спричиняти шкоди законним інтересам інших суб'єктів. З цією вимогою пов'язана заборона зловживання правом, що має місце у випадку, коли право використовується недобросовісно, тобто у спосіб, що протирічить духу порядку.

Сила права, стверджує Ф. Тарановський, у безумовному і мирному його здійсненні. Право здійснюється вчинками людей, які згодні з приписами юридичних норм, або у правомірних вчинках [9, с. 264, 265].

Слушними є позиції авторів, які в основу визначення правопорядку ставлять правомірну поведінку суб'єктів суспільних відносин.

В. Сирих зазначає, що правомірна поведінка формує правопорядок [8, с. 306].

Правомірна поведінка – це соціально корисна поведінка, яка відповідає інтересам суспільства, держави і окремих осіб, зафіксована в нормах права і гарантується з боку держави [1, с. 176].

Проте, необхідно виокремлювати прескриптивний і дескриптивний аспекти розгляду змісту понять правопорядку та правомірної поведінки.

У прескриптивному аспекті правопорядок і правомірна поведінка існують як категорії аксіологічного змісту. У даному випадку правопорядок характеризує якісний рівень соціального стану, вектор суспільних зусиль, належна система соціальних відносин. Правопорядок має високу соціальну цінність, підтримуючи стабільність у соціумі, дозволяє більшості людей нормально виконувати свої важливі життєві функції. Правомірна поведінка є визнаний суспільством прояв соціальної активності людини, принципово відмінний від неправомірної поведінки як поведінки

небажаного та шкідливого.

У дескриптивному аспекті правопорядок та правомірна поведінка є категоріями соціологічного змісту. У даному випадку правопорядок іманентно характеризує суспільне життя і створюється зусиллями законодавця або представника влади, але головним чином у стихійно-масовій практиці людей [3, с. 62]. Правомірна поведінка є виразом правової значущості (позитивної і негативної) прояву соціальної активності людей, результатом правової оцінки.

Правопорядок, передбачає, що в поведінці суб'єктів права повністю втілюється вся система правових засобів, насамперед правових норм, що має високу злагодженість. Це досягається через незначну поширеність юридичних колізій, передусім, колізій в законодавстві, а також наявність ефективних механізмів їх подолання. Унаслідок цього формується взаємоузгоджена, несуперечлива правомірна поведінка суб'єктів права, що дає підстави говорити про появу такого стану суспільного життя, як правопорядок [4, с. 522].

В юридичній літературі зазначається, що реалізація норм права втілюється у правомірній поведінці учасників суспільних відносин. Водночас, правомірна поведінка розглядається як соціально корисна поведінка, яка відповідає інтересам суспільства, держави і окремих осіб, зафіксована в нормах права і гарантується з боку держави [1, с. 176].

В. Копейчиков зазначає, що реалізація права – це різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих чи інших суб'єктів [10, с. 210]. Саме через реалізацію норм права досягається результат, зміст якого був закладений законодавцем при виданні норм права. Тому своєчасна й точна реалізація правових норм є найважливішою передумовою додержання та зміцнення правопорядку.

Реалізація права має величезне значення, зокрема:

- шляхом правореалізації здійснюються суб'єктивні права і обов'язки, без яких учасники самостійно не зможуть втілити правові норми у життя;
- норми права визначають специфіку правовідносин, відповідно до якої визначається поведінка учасників правовідносин;
- є необхідною у випадку виникнення спору між учасниками правовідносин. Тоді у правозастосувчій процес включаються спеціальні державні органи, що наділені повноваженнями вирішувати конфлікт між учасниками правовідносин. Проте, у випадку вчинення правопорушення реалізація норм права здійснюється компетентними органами від імені держави;
- реалізація норм права виникає за необхідності здійснення контролю з боку держави в особі його спеціальних органів за законністю і доцільністю дій їх учасників або коли вимагається офіційне підтвердження наявності або відсутності конкретних фактів, спеціальне оформлення їх юридичної значимості [2, с. 114].

Можна стверджувати, що право, будучи реалізованим шляхом активної правомірної поведінки чи шляхом утримання від поведінки протиправної, є передумовою правопорядку в суспільстві.

Усі дослідники теорії правопорядку сходяться на тому, що останній складається у результаті повної реалізації вимог законності в суспільному житті. Досить часто сутність правопорядку зводять до дотримання вимог законності.

Законність традиційно розуміється як багатоаспектне явище, яке виступає як метод, принцип або режим формування і функціонування держави та суспільства, в основі якого лежить суворе, неухильне дотримання та виконання законів всіма суб'єктами права [7, с. 105].

Законність – це стан суспільних відносин, що включає правовий режим суспільних відносин, який сприяє повній і безперешкодній реалізації приписів чинних норм права, та одночасно здійснення ефективного контролю за повною і безперешодною реалізацією правових приписів, а винні у здійсненні правопорушень притягуються до юридичної відповідальності [6, с. 241].

Основні вимоги законності у сферах правотворчості та правореалізації:

- у сфері правотворчості це забезпечення: відповідності змісту закону потребам суспільної дійсності; верховенства закону щодо інших правових актів з обов'язковим додержанням принципу субординації у системі нормативно-правових актів; своєчасного прийняття закону і його скасування з обов'язковим додержанням відповідної процедури; стабільності нормативно-правових актів; видання нормативно-правових актів лише у передбаченій законом формі;
- у сфері правореалізації: наявність спеціальних юридичних механізмів, які забезпечують реалізацію норм права; гарантоване ефективне застосування норм права; достовірне тлумачення правових норм.

Як слушно зазначає С. Лисенков, слід чітко встановлювати різницю між законністю і пра-

вопорядком [6, с. 244]. Законність – це принцип діяльності, режим дій певних суб'єктів, а правопорядок – це результат здійснення такої діяльності, режиму дій. Інакше кажучи, правопорядок – це результат реалізованої законності у формі відповідності фактичних суспільних відносин приписам норм права.

Законність і правопорядок перебувають у тісному взаємозв'язку. Зміцнення законності має своїм наслідком більш високий рівень правопорядку, і навпаки, порушення його веде до послаблення правопорядку.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для забезпечення правопорядку та законності необхідна наявність реальної сили, якою можна вважати систему органів державної влади і самоуправління, правосуддя, нагляду тощо, які свою діяльність здійснюють відповідно до цілей дій громадян і організацій та вимог закону, які відповідають спільним інтересам держави і суспільства.

Список літератури:

1. *Волинка К. Г.* Теорія держави і права: [навчальний посібник] / К. Г. Волинка. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.
2. *Вопленко Н. Н.* Реализация права: [учебное пособие] / Н. Н. Вопленко. – Волгоград: Изд-во Волг. гос. ун-та, 2001. – 48 с.
3. *Гойман В. И.* Действие права (методологический анализ): дисс. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. И. Гойман. – М., 1992. – 487 с.
4. *Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; [за ред. О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2009. – 584 с.*
5. *Крижанівський А. Ф.* Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура: [монографія] / А. Ф. Крижанівський. – Одеса: Фенікс, 2009. – 504 с.
6. *Лисенков С. Л.* Загальна теорія держави і права: [навчальний посібник] / С. Л. Лисенков. – К.: «Юрисконсульт», 2006. – 355 с.
7. *Панаріна Н. В.* Правопорядок в системі правових категорій / Н. В. Панаріна // *Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 36.* – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – С. 104-108.
8. *Сырых В. М.* Теория государства и права / В. М. Сырых. – М.: Юстицинформ, 2005. – 703 с.
9. *Тарановский Ф. В.* Энциклопедия права / Ф. В. Тарановский. – [3-е изд. испр. и перераб.]. – СПб., 2001. – 321 с.
10. *Теорія держави і права / За заг. ред. В. В. Копейчикова.* – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 268 с.
11. *Трубецкой Е. Н.* Лекции по энциклопедии права / Е. Н. Трубецкой. – М.: Т-во А. И. Мамонтова, 1917. – 227 с.

Ступак А. Л. Реалізація правових норм як передумова додержання та зміцнення правопорядку

Дана стаття розкриває реалізацію правових норм, яка досягається завдяки правомірній поведінці. Зокрема, через правомірну поведінку з реалізацією норм права пов'язаний і правопорядок.

Ключові слова: реалізація правових норм, правопорядок, законність.

Ступак А. Л. Реализация правовых норм как предпосылка соблюдения и укрепления правопорядка

Данная статья раскрывает реализацию правовых норм, которая достигается посредством правомерного поведения. А именно, через правомерное поведение с реализацией норм права связан и правопорядок.

Ключевые слова: реализация правовых норм, правопорядок, законность.

Stupak A. The implementation of the law as a precondition of compliance and strengthening enforcement

This article reveals the implementation of legal norms, which is achieved by means of lawful conduct. Namely, through good behavior with the implementation of the law related to law and order.

Key words: implementation of legal norms, the rule of law, rule of law.